

VOLILNI SISTEM:

POMEN VOLITEV:

V sodobnem pojmovanju so eden najpomembnejših izrazov ljudske suverenosti in pogoj za dem, oblikovanje drž. organov in predst. telesa. Volitve so pogoj za vzpostavitev in ohranitev pravne države. Omogočajo volivcem neposreden vpliv na sestavo parlamenta in na njegove odločitve.

POJEM VOLILNEGA SISTEMA

V najširšem smislu predstavlja zbir pravnih pravil, ki urejajo volitve ali pa skup volilnih načel in sredstev za njihovo uresničevanje. Obsega predpise o volilni pravici, organizacije volitev, postopki in tehnike volitev. V ožjem smislu - sistem razdelitve mandatov. Najpomembnejši element vol. sistema je volilna pravica, ena temeljnih polit. pravic in od nje je odvisna tudi značaj vol. sistema in pol. sistema nasploh. Predpisi o volilni pravici določajo krog oseb s pravico volitev pred. telesa in krog oseb s pravico do izvolitve v članstvo teh teles. Določbe o organizaciji volitev, vol. postopku in vol. tehniki. Njihov pomen je v tem, da se z njimi uresničujejo volilna načela in se urejajo vprašanja v zvezi z organi, ki vodijo volitve, evidentiranje vol. pravice. Varstvo vol. pravice – omogoča volivcem svobodno izvrševanje vol. pravice. Vsebinsko vol. sistema pa določajo volilna načela in to zlasti splošna, enaka in neposredna vol. pravica in tajnost glasovanja.

SPLOŠNA VOL. PRAVICA

Je pravica vsakega drž. da voli ne glede na razredno, narodnostno in raso, ekon. in drugo pripadnost □ odsotnost vsakršne diskriminacije. Iz spl. vol. pr. so izključeni oz. začasno omejeni samo tisti ki imajo zaradi duševne bolezni skrbnika in zaradi mladosti. Splošno vol. pravico nimajo tujci ampak le državljani, kar pa ne velja za lokalno raven. Razlog v tem, da državljanstvo predstavlja posebno vez med državo in državljanom – dolžnosti in obveznosti.

Zgodovinsko gledano je bila vol. pravica na začetku omejena na ozek krog ljudi, ki so izpolnjevali posebne pogoje – VOLILNI CENZUS. Sprva je bil premoženjski, kasneje izobrazbeni, rasni, spolni. Spl. vol. pravica obsega pravico voliti kot tudi pravico biti izvoljen – strožji pogoji.

ENAKA VOL. PRAVICA

Glas vsakega volivca ima enako vrednost in da ima vsak volivec pri volitvah v ista pred. telo samo en glas. Njegov glas nima nobene prednosti pred drugimi. Nasprotje enake vol. pravice je pluralni votum. Določene osebe imajo več volilnih glasov. Neenaka volilna pravica se izraža tudi s kršitvijo velikosti volilnih enot.

NEPOSREDNA VOL. PRAVICA

Volitve so lahko posredne, neposredne in kombinirane. **Neposr.** so takrat, če volivci sami brez predstavnika glasujejo za člana pred. telesa. **Posredne** volitve – elektorji kažejo na nezaupanje v volivce. Neposr. volitve so najbolj pogosto za pred. telesa, posredne pa za druge drž. organe.

SVOBODNA VOL. PRAVICA IN TAJNOST GLASOVANJA

O svob. vol. pravici govorimo tedaj ko volitve lahko zares svobodno izbirajo med različnimi kandidati in pol. strankami na volitvah. 1. vidik se kaže v tem, da ima vsak volivec pravico da se svobodno opredeljuje pri glasovanju in da ga pri tem ne sme nihče ovirati in vplivati na njegovo odločitev. Volilna pravica je torej osebna pravica. 2. vidik – vprašanje, če je volivec tudi dolžan uveljaviti svojo vol. pravico in v smislu družbene funkcije. Svobodna vol. pravica je tudi kazenskopravno varovana in nikogar ni mogoče klicati na kazensko odgovornost. Kaznivo je prisiljevanje volivca do glasovanja za ali proti, glasuje ali ne, zahtevati da pove za koga glasuje. Načelo svob. vol. pravice je povezano z načelom tajnosti glasovanja.

RAZDELITEV MANDATOV:

V vsakem primeru je odvisna od izida glasovanja – od glasov, ki so jih volivci opredelili posameznim kandidatom oz. listam. Pri tem gre za vrednostno ocenjevanje kandidatov, pač pa za v celoti kvantificirane odločitve. Merila pretvorbe glasov v posl. sedeže lahko pripeljejo do skrajno različnih rezultatov. Izhodišče za izbiro meril je vprašanje ali naj bodo poslanci v parlamentu dokaz polit. pogledov in prepričanj vseh volivcev ali pa zgolj večine. – glede na to sta se razvila VEČINSKI IN PROPORCIONALNI VOLILNI SISTEM. Oba predstavljata zgolj skrajna pola lestvice, ki pozna vrsto različnih rešitev. Ki se približujejo enemu ali drugemu. Zgodovinsko je najprej prevladal večinski, že ob koncu 19. stol pa se je začel kritizirati in uveljaviti se je začela ideja, da mora vol. sistem tudi pol. manjšimi omogočiti zastopstvo v parlamentu.

VEČINSKI SISTEM:

- O kandidatih se odloča z večino

- Dve osnovni verziji: **1. absolutna večina** = nadpolovična – kandidat, ki dobi več kot polovico glasov. Absolutna večina se kritizira zato, ker lahko povzroči ponavljanje glasovanja in dvokrožni sistem.

2. relativna večina – zmaga tisti, ki dobi največ glasov. Lahko je izvoljen poslanec, ki predstavlja le manjšino vol. sistema.

Med večinske sisteme štejemo tudi ALTERNATIVNO GLASOVANJE.

PROPORCIONALNI SISTEM

Izhaja iz načela, da morajo dodeljeni mandati ustrezati dobljenim glasovom na volitvah. To naj bi zagotavljajo da so različni pol. interesi oz. stranke ustrezno predstavljene v parlamentu. Obstajajo različne matematične formule - nastale na prelomu 19. stol. Najbolj enostavne oblike so: HAREJEV, D'HONDTOV, DROOP

HARE - volilni količnik je število glasov potrebnih za izvolitev 1 poslanca v volilni enoti. Vsota vseh volilnih glasov v vol. enoti se deli s številom poslancev, ki se volijo v volilni enoti. V praksi po tem sistemu ni mogoče razdelitev vseh mandatov. Uporabi se dodatno pravilo: PRAVILO NAJVEČJEGA OSTANKA.

D'HONDTOV SISTEM: (pravilo največjega povprečja) je sistem delitelja. Ne uporablja se volilni količnik ampak se izračuna absolutno št. glasov, ki so jih dobile liste kandidatov v volilni enoti. Št. glasov vsake liste pa se deli z 1, nato z 2, in z 3 in do števila mandatov, ki se delijo v volilni enoti.

VOLILNI PRAG: v proporcionalnem sistemu dobi sedeže v parlamentu večje število političnih strank. Zato je vladanje nestabilno. Zato se uporablja poseben pogoj za vstop v parlament=PROHIBITIVNA KLAUZULA (pogoj za vstop, ki je določen z odstotki ali pa z mandati).

+ večinskega:

- Eni stranki omogoča absol. večino v parlamentu, kar omogoča stabilno vlado.
- Enostavnejši
- Preglednejši
- Omogoča volivcem odločanje med kandidati

- večinskega: ne odraža razmerja med pol. moči v državi, saj favorizira tisto stranko, ki dobi največ

+ proporcionalnega: omogoča sorazmerno razdelitev mandatov in tudi ustrezno zastopanost pol. manjšinam

- proporcionalnega: Zapletenost in povzroča nestabilne koalicijske vlade in tako slabi položaj parlamenta, v čisti obliki omogoča glasovanje po kandidatih

VPLIV VOL. SISTEMA NA STRANKARSKO SESTAVO:

- Sistem relativne večine – vodi v dvostrankarski sistem
- Sistem absolutne večine vodi do dveh velikih strank
- Proporcionalni sistem dopušča veliko število strank, tudi ekstremnih strank